

Zeitschrift: Il glogn : calender dil pievel : annalas per historia, litteratura e cultura romontscha

Band: 2 (1928)

Artikel: Nez ed avantatg dils aviuls per il beinstar communal

Autor: Berther, T.

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881314>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 03.05.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Nez ed avantatg dils aviuls per il beinstar communal.

(Th. Berther, plevon.)

Ina generala experienza, ch'ins fa ozildi ei, ch'il pur ed il luvrer vegnan buca vinvon en lur tener-casa, malgrad tut luvrar e barhar. Ils deivets, las biaras e grondas taglias, il grond luxus, pauc spargn e dasperas aunc schliats onns mudregian il pur ed il mistergner tal uisa, ch'els van plaun a plaun della glatscha giu. Cun la ruina economica vegn fetg savens era la ruina morala, sco l'experienza muossa. Ins tschontscha e plaidda zuar ozildi snueivel bia co migliurar la pupira dil pur e dil luvrer en tuttas tiaras; era leschas e paragrafs vegnan fabricai per susteniment dil pur e dil luvrer, mo malgrad tut quei ei la miseria aunc adina cheu e crescha ad in crescer. Vulein nus combatter quella cun success, sche ston ins far quei buca mo cun bials plaids e leschas, che laian sentir la paupradad mo pli petramein, mo-bein cun remiedis practics, cun remiedis che mintgin sa duvra e che portan enzatgei avantatg. In tal mettel practic, che purtass al pur, cunzun als purs pigns ed al mistergner cun pign cuost e pauca breigia in grond avantatg en plirs risguards, fuss la cultivaziun e tratga d'aviuls. Per dar d'entelgir quei, per dar tschaffen a nos purs pigns e mistergners, ch'era els seocupassen empau pli bia cun la tratga d'aviuls, lein nus dilucidar il nez ed avantatg, che la tratga e cultivaziun d'aviuls ha e porta.

1. Ils aviuls produceschan, sco mintgin sa, il mel e la tschera.

Senza ils aviuls fussen quels aschi avantagius products buca d'acquistar dalla natira. E grad per quei tegnan ins aviuls e buca mo per divertiment e per far passar il temps, sco enqual de nos purs tratgan aunc ozildi. Grad il mel e la tschera ein ils products,

ils quals rendan al pur e gidassen el bein enqualga a pagar ils deivets, sch'el teness aviuls. Ei dat buc in rom dell'agricultura, che renda aschi bein ed aschi spert, sco grad la cultivaziun d'aviuls, numnada apicultura. Ella cuosta in pign capital, pauc temps, pauca lavur e breigia e tonaton port'ella a proporzion in grond gudogn. — Natural eis ei buca mintg'onn tutina; sco tier l'agricultura dat ei era tier ils aviuls buns e schliats onns. Denton en general rendan ils aviuls bein. Mo nus lein buca mo ludar ed alzar l'apicultura entochen sum. Nus lein purtar mussaments e zefras, las qualas ins sa buca snegar.

Gia il barun de Ehrenfels, igl um cun 1000 schaumnas, muossa si en in cudisch sur la tratga d'aviuls, ch'ins duessi menar en in agen stan d'apiculturs, essend che bia familias savessien viver pulitamein dalla tratga ded aviuls, sche quella vegnessi cultivada razionalmein. E tonaton sedeva quei signur giu cun ils aviuls en in temps, nua ch'ei regeva aunc tut la moda veglia. Cont Stasch ha quintau ora e raquintau tier ina radunonza d'apiculturists, ch'el hagi ina rendita de frs. 21.50 per schaumna. — Gravenhorst raccoltava en ses megliers onns 10,000 funds mel ed ussa ein 5—6000 funds sia mediocra raccolta. Cun 125 schaumnas ha el ina rendita de 2890 frs. per onn. In auter signur che sedeva giu cun la tratga d'aviuls mo denter en, ha detg ch'el hagi ina rendita de 2200—2700 frs. per onn. E quei liug nua ch'el seoccupava cun la tratga d'aviuls era tuttavia buca ina buna contrada per aviuls.

Plevon Jecker ha raquintau a mi, ch'el hagi da 70 schaumnas survegniu 10 schaum-

nas novas e raccoltau da quellas 80 schaumnas 27 tschenès mel ed aunc de bia tschera. Lein quintar quei mel mo 1 fr. il fund sche fa quei 2700 frs. Schocri scriva en in calendar d'aviuls de 1888 il sequent: Sch'jeu selubeschel de publicar mia atgna tratga d'aviuls digl onn vergau — la raccolta ei sco enconuscent curdad'ora mediocra — sche sai jeu s'exprimer mo cun laud. Da 10 schaumnas hai jeu raccoltau 5 tschenès mèl. Cheutier stoi jeu remarcar, ch'jeu sesanfli en ina veramein schliata contrada.“

Sch'ins ponderescha empau quels factums allegai e quellas zefras, san ins lura dir: „Ei la cultivaziun e tratga d'aviuls mo enzatgei, che cuosta daners e porta negina rendita?“ Renda quei buca ton, per buca dir pli bia, che tut vies muvel e vos praus? — Ins vegn forse a scurlar il tgau e dir: „Quels ein en tut auters loghens ed autras contradas che nus. Tier nus cun nies liung unviern, fuss quei enzitgei nunpusseivel.“ Pertgei buc? Nossa tiara cun ses bials cuolms e vals, cun ses fritgeivels praus, pistiras ed uauls, ei fetg adatada per l'apicultura, sco quei ch'jeu savessel mussar si cun bia exempels ord mia atgna practica. Denton mo in per. Igl onn 1887 ei, sco tut sa, buca stau grad in oreifer onn per ils aviuls, mo nuotatonmeins hai jeu priu ora da miez fenadur da 4 schaumnas 130 funds mel igl atun puspei 20 fds. fa 150 fds., de quintar mo 1.50 frs. il fd. porta quei 225.— frs. Igl onn 1889 hai jeu priu ora d'ina schaumna entochen ils 11 de fenadur varga 100 fds. mel. Igl onn 1901 hai jeu raccoltau da 18 schaumnas varga 8 tschenès mel ed aunc survegniù da quellas schaumnas 6 schaumnas novas. Ei quei nuot? — In pur ha cumprau ina schaumna, quella ha schamnau e stuschau e zuar eran schaumna e stausch fetg bials. Igl atun ha el aunc priu giu in truchet mel. Tgei rendita pia? Ina rendita de 70—80 frs. e quei cun pintga breigia ed en cuort temps. In pur el Ct. Zug cun 250 schaumnas ha annualmein intralauter ina rendita netto de 10,000 frs. Tgei porta

en nies cantun cun tut siu grond traffic inatala rendita? — Il sura detg po esser sufficient per far clar, che l'apicultura seigi enzitgei rendeivel e nizeivel, gie ins astga dir cun buna raschun, ch'ils aviuls rendien 50%, il qual schass tgunschamein carschenttar sin 100% ed aunc dapli en buns onns, de cultivar sco sauda.

Tenor la statistica de dumbraziuns ded animals de 1926 ha la Svizzerà 259,784 schaumnas; nies cantun 10,341. Lein quintar la rendita d'ina schaumna intralauter mo 15 frs. — quei ei veramein pauc — tgei bi daner fa quei per nos purs? — L'entira Svizzerà ha dals aviuls ina entrada de 3,896,760 frs. e nies cantun 155,115 frs. Cheu san ins tonaton buca pli dir, che la tratga d'aviuls seigi mo termagls e senza nez.

2. Igl ei denton aunc in auter punct, che auda tier il nez material dils aviuls, che bein enqual de nos purs gnanc sa ni smina, numnadamein la fructificaziun dellas plantas.

Era tier las plantas dat ei numnadamein flurs masculinas e femininas. Tier bia plantas p. ex. coniv, spinat, papelect. stattan las flurs masculinas e femininas sin differents bests; tier autras puspei p. ex. tier il pegn, coller ect. stattan las flurs masculinas e femininas zuar sil medem best, denton sin differents frastgas e roma de quel; tier autras flurs stattan las parts masculinas e femininas en ina flur ensem. Duei ina planta purtar fretg, sche sto ella vegnir fructificada e quei daventa entras quei, che la purla della flur masculina (Blütenstaub) vegn en connexiun cun la flur feminina. — Suffel, calira ect. gidan ad augmentar quella fructificaziun; freid e bletsch denton impedeschan quella, essend che lura sa la purla de quellas flurs buca dar ord ses satgets (Staubbeutel) e buca curdar sin las flurs femininas. Cheu ha Dieus, il sabi scaffider, empustau ses survients, ils tuauns, las viaspras ed en emprema lingia ils aviuls. Quels van per mintga flur entuorn ed enqueran mel ne purla de

cun agen inschin sin las combas davos, sco mintgin sa observar quei la primavera e stad. Quella ei alva, melna, cotschna, grischa, blaua, verda, mintgamai sco la color della flur ei, sin la quala els sgolan. Savens ei lur entir tgierp cuvretgs cun da quella purla flurs (paun de cuis), la quala els cargan u frina, ed aschia eis ei buca auter pusseivel, ch'ils aviuls portien purla dellas flurs masculinas sin las flurs femininas, las qualas vegnan cheutras fructificadas e portan fretg. Che la fructificaziun dellas plantas daventa veramein entras ils aviuls, ei in factum, che ei experimentaus schon biarasga. Per buca trer alla liunga lein nus allegar mo in per exempels.

a) Cura ch'ils ingles han giu plantau en males sin las inslas de Chatam el grond Ocean, flurevan quels adina stupent, purtavan denton negins fretgs, entochen ch'ei han buca cultivau leu la tratga d'aviuls.

b) Sin l'insla de Ceylon vegn dapi tschentanes enneu cultivau Vanilla all'engronda. Aschinavon sco ei deva sin quella insla buca sufficientamein insects, sche stueva la fructificaziun dellas flurs vegnir effectuada sin quella moda, ch'in grond diember de luvvers figevan quei artificialmein, mond els da flur tier flur cun spurlar la purla della flur masculina sin la flur feminina. — Avon enzaconts onns ein ils aviuls vegni manai en leu ed ussa effectueschan quels la lavur della fructificaziun dellas flurs bia meglier e pli bien marcau, ch'ils luvvers cun bunas pagas.

c) In frapant mussament per la necessitad ed igl avantatg dils aviuls en quei risguard ei sequenta emprova. ch'in ingles ha fatg avon paucs onns. In grond er d'espersetta, — ina specia de treifegl -- ei vegnius fatg en duas ulivas parts, ina part ei vegnida cuvretga cun ina teila, che schava penetrar atras il solegl e la plievgia, mo negins insects ad aschia era buca ils aviuls, l'autra part steva libra. Ferton che la part ch'era cuvretga ha strusch dau in pugn plein sem, ha

l'autra part dau sem, che ha dau per treis hectoliters jeli.

d) Minister dell'agricultura egl Elsass, Zorn v. Bulach ha tier ina exposiziun de puma a Weissenburg detg ils remarcabels plaids: „Quella biala e magnifica puma havein nus d'engraziar als aviuls.“ —

e) Igl american Merton B. Waite, ha fatg emprovas, co pumera, particularmein perers secontegnan a riguard lur fritgeivladad, sch'els entras serar giu dals insects, vegnan impedi en lur fructificaziun. — Ei ha semussau, che tier 3 perers cun 170 puschels de flurs, ils quals eran cun stender ora flors schurmigiai dals insects, han purtau mo 14½ % fretg, ferton che 40 puschels de flurs, ils quals eran buca serai giu dals insects, han purtau 36 % fretg. — Hagies quita, admonescha per quei quei american, ch'ei seigi sufficientamein aviuls en ina contrada ni vischinadi, ni silmeins el contuorn de 2-3 Km., sina quei che quels sappien cumma-deivlamein visitar las flurs.

Ins duess tertgar, ch'ei seigi absolut nupusseivel, ch'ei dessi aunc glieut, che pretendan, ch'ils aviuls tschetschien il suc ord las flurs, aschia ch'ellas schirien via e portien negins fretgs!

Aunc in auter punct. Darwin ha claramein constatau, che scadina fructificaziun parentada da saung (Blutsverwandschafts-Befruchtung), meina tier ina degeneraziun. El ha mussau si, che negina creatira organica seigi el stan de fructificar en pliras generaziuns, quei vul dir razzar; il cuntrari, ch'ei stoppi adina daventar ina fructificaziun cun ina creatira della medema specia, sche quella creatira deigi buca murir ora. El ha era fatg l'observaziun, che la frina de flurs d'ina plonta, purtada sin ina altra plonta della medema specia, hagi tut in auter effect, che sia atgna frina de flurs, pia che la fructificaziun de nossas flurs hagi tut in auter effect. Quella lavur fan ils aviuls tier nossas flurs e plantas gratuidamein, per gronda benedicziun della carstgaunadad.

Era entras litgar si il mel dellas flurs e della feglia carschentan ils aviuls zun fetg la prosperaziun dellas plantas. Contas flurs stuessan stenscher via el suc dil mel, sco quei ch'ins vesa savens spigias e frastgas flurentas surcargadas cun da quei suc rentont, entras il qual quellas spigias daventan metas e senza fretg.

Ord igl allegau vesein nus pia claramain, tgei gronda missiun igl ei vegniu surdau da Diu als aviuls e con ortg ils cartgauns patratgan e fan, ils quals ein encunter la tratga d'aviuls, che vulan perfin metter si taglia als possesurs d'aviuls. Senza aviuls, senza insects en general dess ei en 100 onns neginas flurs, negin garnezi, negina fritgeivla puma pli, mobein mo plantas senza fretg. Mescal, faletgs ect. vegnessen a cuvierer nos bials praus e pradas. Quei nez indirect digl aviul selai era mussar cun zeffras, il qual jeu laschel suondar cheu per nossa Svizzera, analog ad in raport dell'unien ded apicultura en Saxonia.

Tenor la statistica 1926 dumbra la Svizera 259,784 schaumnas. Nus prendein ch'ei seigi mo 210,000 schaumnas. Da mintga schaumna sgolan per di 10,000 aviuls, fa 2,100 milliuns, mintgin 4 ga per di fa 8,400 milliuns e quei 100 dis fa 840,000 milliuns. Mintg'aviul sgola avon che vegnir a casa sin 50 flurs. Nus calculein che da 10 flurs vegni mo ina fructificada, sche survegnin nus schon 420 milliardas flurs fructificadas. La valeta de 5000 flurs fructificadas lein nus valetar — mo pauc — 1 rp. Allura havessan quels aviuls purtau a nossa patria en quei risguard in nez de frs. 8,400,000 ne frs. 40 per schaumna. Tgi patratga vid quei? — A tgi vegn quei el tgau, che mintga schaumna havess ultra digl agen nez, aunc in nez de 40 frs. per onn en risguard dellas plantas.—

Aviuls ein per nus pia de grondissim nez e perquei duess il pur sedar giu pli bia cun quei emperneivel e nizeivel rom dell'agricultura, che formescha „la poesia de quella“.

3. Ultra de tut il nez material, ha l'apicultura era sia ethica. Nuot porscha al carstgaun aschi nobla e cuzeivla legria, sco il contemplar las miracas della natira. Nigliu anflein nus denton quellas aschi tgembladas, sco gest en ina schaumna. Ina schaumna ei ina scola, en la quala ins duess tarmetter scadin carstgaun. Il studi de quei remarcabel pievel ei aschi instructiv e plascheivels, ch'ils aviuls meritassen gia ord quei motiv pli gronda atenziun. Lur inschignusa luvrusadad e regulau tener-casa, lur curaschus combats, lur remarcablas excursiuns, lur familiara veta plein sacrificontadad, attaschadadad e carezia in encunter l'auter, lur metamorfosa (semidar en lur svilupaziun) d'ina vart e lura lur remarcabla veta plein activitad, inschign, uorden e disciplina de l'autra vart, porschan a mintgin in reh material dellas pli bialas ed instructivas meditaziuns, che ston manar in carstgaun sil pertratg, ch'ei detti in Diu, il qual regi e meini il pign sco il grond ed il qual clomi tier a nus: „Carstgaun, emblida buca vi tiu Diu!“

Sche la s. scartira tschenta las furmiclas sco exempel als smarschaners, sche vegnan ils aviuls entras lur nunstunclenteivla premura, lur spargnusadad, schubradad ed uorden, lur liberalitad in encunter l'auter, nua ch'ei partan bugen il davos daguot, entras lur curascha, cun la quala els sedefendan encunter igl inimitg, entras il carin quita e la premura, che els laian vegnir tier a lur basegnus confrars en tgina, particularmein aver entras lur attaschadadad e carezia tier lur communabla mumma e regina, ch'els defendan cun unfirir lur atgna veta, e la mort della quala els condoleschan aunc dis ora cun lamentonts e suspironts tuns, gie lura daventan els a tuts quels ch'observan e cultiveschan els, lur mussaders ed exempels en las pli bialas vertids de casa. — In apiculturist, sch'el ei veramein in amitg dils aviuls, ei era in premurau, pacific, spargnus e bien carstgaun, che ha uorden e disciplina dapertut, sco l'experienza muossa era evidentamein. —

Lavur ei il meglier mettel educativ tier morali-
tad sco dall'autra vart la marschadetgna l'en-
tschatta de tuts vezis. Sur la muntda morala
della tratga d'aviuls di Berlepsch fetg bein:
„Igl ei in factum, che negin vegn a snegar,
ch'ils apiculturists ein, cun snueivel paucas
excepciuns, buns carstgauns.“ E quei ei fetg
capeivel, pertgei l'apicultura ei enzitgei aschi
schuber e niebel, che tschufas olmas gnanc
ughegian de sedar giu cun quella. Ella
nob ilisescha denton era e cultiveschadiligents
e premurai burgheis. Nus enconuschein
beinenqualin che seprofitava, avon che da-
ventar apiculturist, de mintga ura libra, per
ir en l'ustria, per beiber e giugar, ni entras
in malregulau e malvugliu politisar sefar
malvesius. Aschi gleiti sco els ein d'aventai

apiculturists, ein els stai a casa tier lur
familias e han teniu car casa e lavur. —
Igl apiculturist seoccupescha cun ina lavur,
la quala muossa ad el, ch'in stadi, vischnaun-
ni corporaziun prospereschi e flureschi mo
lura, sche tut sedreza en cumpleina submis-
siun tenor la voluntad de sabis menaders,
sch'in e scadin adimplescha voluntariamein
e fideivlamein sias obligaziuns mintgama
sin la posta, nua che Dieus ha tschenta-
el, senza mirar suenter schebein ses merets
ne lavurs vegnan renconuschi ni pagai. E
grad quella part ethica della apicultura lessen
nus haver recommendau particularmein a
quels, ch'enquoran de purtar ventira ad in
pievel.

Quitaus d'ina mumma.

Ave clom' il zenn la sera. —
Gl'ègl matern schai plein quitaus
Sin la tegia d'alp, enquera
Leu bargend siu carezau. —
Innocents, pulits ha ella
Oz siu feigl sill'alp tarmess.
Innocents, pulits ha ella
Oz siu feigl sill'alp tarmess.

Sper la crusch ell'alp il paster
Auda er il tun sonor;
Sper la crusch il giuvenaster
Ura, bragia er da cor.
Ègl matern, mo buca bragia:
Schliats affons, els uran buc. —
Ègl matern, mo buca bragia:
Schliats affons, els uran buc. —

Curch'il zenn digl Ave quescha,
Gl'echo dat consolaziun:
Cor matern, seconsolescha,
Tiu affon fa oraziun! —
„Resta si ell'alp in aunghel!“
Ella di, va a ruaus.
„Resta si ell'alp in aunghel!“
Ella di, va a ruaus.